

Grzegorz Grabowski*

**STRUKTURA TOWAROWA WYMIANY HANDLOWEJ INDII
Z WIELKĄ BRYTANIĄ W LATACH 1997–2007**

Wstęp

Współcześnie najistotniejszą formą międzynarodowej współpracy gospodarczej jest handel międzynarodowy, co przejawia się znacznym wzrostem obrotów handlowych w ostatnich dziesięcioleciach¹. Jednocześnie wzrost gospodarczy oraz handel są obecnie elementami nierozłącznymi, którym poświęca się coraz więcej uwagi².

W dobie postępującej globalizacji, znacznie rozwija się międzynarodowa współpraca gospodarcza. W ostatnich latach notowany jest także znaczny wzrost gospodarczy niektórych państw rozwijających się³ (Chiny, Brazylia, Indie), któremu towarzyszy wzrost wymiany handlowej z krajami rozwiniętymi i często krajami rozwijającymi się (handel Południe – Południe). Przykładem może być właśnie zacieśnianie się więzi ekonomicznych pomiędzy Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej⁴ oraz Republiką Indii⁵.

* Autor przygotowuje rozprawę doktorską w Katedrze Publicystyki Ekonomicznej i Public Relations pod kierunkiem prof. dra hab. Przemysława Deszczyńskiego.

¹ A. Budnikowski, *Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 22.

² E. Oziewicz, *Zmiany w modelu handlu wewnątrzregionalnego w Azji na przełomie wieków w Handel i finanse międzynarodowe w warunkach globalizacji*, red. J. Schroeder, B. Stępień, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2007, s. 112.

³ Szerzej na temat konceptualizacji pojęcia krajów rozwijających się P. Deszczyński, *Kraje rozwijające się w koncepcjach ekonomicznych SPD. Doktryna i praktyka*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2001., s. 13-30.

⁴ Autor używa zamiennie nazwy Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Wielka Brytania.

⁵ Należy zauważyć, że obecnie notuje się także istotny wzrost przepływu kapitału, który staje się ważną swoistą alternatywą dla handlu. Tendencja ta dotyczy zarówno przepływu kapitału pomiędzy krajami rozwiniętymi, jak i pomiędzy krajami rozwiniętymi a krajami rozwijającymi się. Szerzej na ten temat E. Prasad, K. Rogoff, S. Wei, M. A.

Dawna perła imperium brytyjskiego – Indie w ostatnich latach dynamicznie się rozwija, wzrastają jej obroty handlowe, rośnie nią zainteresowanie ze strony Unii Europejskiej, a w szczególności Wielkiej Brytanii. Napływ dóbr produkowanych w Indiach na rynek europejski jest coraz bardziej zauważalny. Jednocześnie zwiększa się znaczenie Bangaluru, które urasta do światowego centrum usług informatycznych, co jest najlepszą egzemplifikacją wzrostu roli gospodarki indyjskiej w procesie globalizacji. Zmienia się też struktura wymiany handlowej, kierunki, rozmiar i dynamika wymiany prowadzonej przez Indusów⁶.

W niniejszym opracowaniu przyjęto za cel przedstawienie struktury wymiany handlowej między Republiką Indii oraz Wielką Brytanią w latach 1997–2007⁷, a zatem w okresie kiedy rząd w Dehli rozpoczął tzw. reformy drugiej generacji. Syntetycznie przedstawiono genezę i rozwój wymiany pomiędzy tymi krajami. Zwrócono uwagę na strukturę towarową eksportu i importu, wskazując na najważniejsze pozycje oraz zachodzące w niej zmiany.

1. Indie oraz Wielka Brytania – podstawowe informacje

Republika Indii to największe państwo demokratyczne świata i drugie pod względem wielkości populacji na świecie (w 2006 r. 1 119 538 tys. osób, z czego ludność rolnicza stanowi ok. 51,3%)⁸. Na przełomie XX i XXI wieku 34,7% społeczeństwa żyło tam za 1 dolara dziennie⁹. Wielkość produktu krajowego brutto wyniosła 903,2 miliardów USD w 2006

Kose w *Effects of financial globalization on developing countries: some empirical evidence*.

⁶ Nazwa Indusi dotyczy wszystkich mieszkańców Indii, natomiast Hindusi, często błędnie stosowane w języku polskim, oznacza wyznawców religii hinduizmu.

⁷ W Indiach rok budżetowy trwa od kwietnia do końca marca, dlatego dane statystyczne tego kraju publikowane są dla takiego właśnie zakresu czasowego. W konsekwencji w niniejszym opracowaniu analizowany zakres czasowy w przypadku danych statystycznych pochodzących z Indii uwzględniony jest od kwietnia 1997 r. do marca 2007 r., natomiast informacje statystyczne z pozostałych źródeł uwzględniają dane od początku 1997 r. do końca 2006 r. Autor, z kolei, w punkcie 3 opracowania odnosi się do danych statystycznych od 1990 r. by podkreślić wagę wzrostu wymiany handlowej pomiędzy analizowanymi krajami.

⁸ *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2007*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2007, s. 754.

⁹ *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2006*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2007, s.245.

r., co stanowiło 1,9% światowego PKB i dawało 12 miejsce na świecie¹⁰. Pomimo tego Indie zalicza się do krajów rozwijających się. PKB per capita w 2006 r. wyniósł tam bowiem zaledwie 784 USD.

Gospodarka indyjska przeżywała w ostatnich latach rozkwit – notowany był 8-9 % wzrost gospodarczy. Oznacza to, że jeśli tendencja taka będzie się utrzymywać to za 20 lat będzie to 4 największa gospodarka na świecie. Wspomnieć należy, że Indie należą dziś do MFW, Banku Światowego, Azjatyckiego Banku Rozwoju, Wspólnoty Narodów. Kraj ten współtworzył GATT oraz WTO, regionalnie uczestniczy w Południowo – Azjatyckim Stowarzyszeniu Współpracy Regionalnej (SAARC), Współpracy Gospodarczej Bangladeszu, Indii, Myanmaru, Sri Lanki i Tajlandii (BIMSTEC) i Układzie z Bangkoku.

Z kolei Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej należy obecnie do państw, które odgrywa kluczową rolę we współczesnym życiu gospodarczym. Liczący w 2006 r. 60 501 tys.¹¹ mieszkańców kraj jest piątym co do PKB rynkiem na świecie (po USA, Japonii, Niemczech i Chinach). W 2006 r. PKB wyniósł 2373,5 miliardów USD, co stanowiło 4,9% PKB światowego. W tym też roku PKB per capita wyniósł 39211 USD. Wielka Brytania jest ponadto członkiem-założycielem Wspólnoty Narodów, wchodzi w skład G8 oraz należy do Rady Bezpieczeństwa ONZ, w której posiada prawo weta.

Zestawienie powyższych danych (por. Tabela 1) pokazuje wyraźnie różnice pomiędzy tymi krajami. PKB Wielkiej Brytanii, trzynastokrotnie mniejszej geograficznie i ponad osiemnastokrotnie mniej licznej, jest przeszło dwa i pół razy większe od produktu krajowego Indii. PKB per capita Zjednoczonego Królestwa jest aż pięćdziesiątkrotnie wyższe.

Tabela 1. Zestawienie podstawowych danych o gospodarce Indii i Wielkiej Brytanii (dane dla 2006 r.)

	Liczba mieszkańców [tys.]	Powierzchnia kraj [tys. km ²]	PKB [mld USD]	PKB per capita [USD]	% w PKB światowym	Tempo wzrostu PKB
Indie	1 119 538	3 166,4	903,2	784	1,9	9,7
Wielka Brytania	60 501	242,5	2 373,5	39 211	4,9	2,9

¹⁰ *Rocznik Statystyczny...*, j. w., s. 873.

¹¹ *Rocznik Statystyczny ...*, j. w., s. 775.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rocznika Statystycznego Rzeczypospolitej Polskiej 2007*, red. H. Dmochowska, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2007, s. 753-882 oraz <http://www.imf.org> (30.05.2008 r.).

2. Geneza i rozwój wymiany handlowej Indii i Wielkiej Brytanii

W Indiach, po uzyskaniu niepodległości w 1947 r., realizowany był specyficzny socjalistyczny model gospodarczy, który dążył do samowystarczalności kraju (tzw. „Swadeszi”)¹². W rezultacie w polityce handlowej dążono do izolacji od rynku światowego. Stworzono system wysokich barier celnych, ograniczeń dewizowych, dotacji (tzw. licence raj). W związku z powyższym, mimo istniejących porozumień dwustronnych, wymiana handlowa z Wielką Brytanią i resztą świata była ograniczona do minimum.

Równolegle pozycja brytyjskiej gospodarki po II wojnie światowej malała. Z jednej strony Królestwo utraciło większość swoich kolonii, z drugiej strony rządy Partii Pracy prowadziły politykę państwa dobrobytu, koncentrując się na działaniach prokonsumpcyjnych. Skutkiem tego w okresie 1950 – 1970 pozycja Wielkiej Brytanii w eksporcie światowym zmalała z 10% do 6% (wielkość wytwarzanego światowego PKB zmalała w tych latach z 5% do 3,6%)¹³. Istotne zmiany nastąpiły wraz z neoliberalnymi reformami zapoczątkowanymi w latach osiemdziesiątych przez M. Thatcher. Zredukowano wydatki państwa na cele społeczne, sprywatyzowano państwowe przedsiębiorstwa i ograniczono inflację. Skupiono się na działaniach zwiększających wydajność gospodarki. To wszystko w efekcie wzmocniło międzynarodową pozycję kraju¹⁴.

- Zbiegło się to z rozpoczętymi indyjskimi reformami gospodarczymi w latach osiemdziesiątych zeszłego stulecia (przejście od „induskiej wersji socjalizmu” do rynkowych rozwiązań w gospodarce)¹⁵. Szczególnie ważne były reformy pierwszej generacji zapo-

¹² S. Miklaszewski, *Zagraniczna polityka handlowa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, Tarnów 2005 s.139 za *Indian economy since independence*, Oxford University Press, Dehli 1990.

¹³ M. Dobroczyński, *Ekonomiczne mocarstwa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003, s. 122-123.

¹⁴ R. Ciborowski, *Innowacje techniczne a system gospodarczy Wielkiej Brytanii*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 1999, s. 121-138.

¹⁵ A. Virmani, *The dynamics of competition: phasing of domestic and external liberalisation in India*, Planning Commission, Working Paper No. 4/2006-PC, New Dehli 2006, s. 5.

czątkowane w 1991 r., które były przeprowadzone w konsekwencji poważnego kryzysu gospodarki indyjskiej (kryzys w bilansie płatniczym). Stały się one momentem przełomowym w relacjach handlowych pomiędzy Indiami i Zjednoczonym Królestwem. W Delhi zdecydowano się m. in. na liberalizację stosunków handlowych. Indie zaczęły się otwierać na gospodarkę światową. Rozpoczął się szereg liberalnych reform¹⁶. Obniżono część stawek celnych (które jednakże wciąż są przedmiotem negocjacji). Podpisano również szereg umów handlowych, wśród nich umowę o indyjsko – brytyjskim partnerstwie (Indo – British Partnership) w 1993 r., która stała się fundamentem wymiany handlowej w latach 90 zeszłego stulecia. Poza tym wymienić należy umowy zawarte z Unią Europejską, a zatem także obowiązujące z Wielką Brytanią:

- Umowa o trzcinie cukrowej (Agreement on Sugar Cane, podpisana jeszcze w 1975 r.), gdzie UE zobowiązuje się do kupowania określonej ilości indyjskiej trzciny cukrowej po określonej cenie,
- Umowa współpracy (Co-operation Agreement) z 1993 r., która tworzy ramy współdziałania w zakresie handlu,
- Umowa administracyjna dotycząca tekstyliów (Administrative Arrangement on Trade in Textiles),
- Umowa o współpracy celnej z 2004 r. (Custom Co-operation Agreement) mająca na celu uproszczenie procedur celnych oraz wypracowanie procedur ułatwiających wymianę handlową¹⁷.

Regularnie też odbywały się szczyty gospodarcze na temat partnerstwa UE z Indiami oraz trwały negocjacje w sprawie obniżek celnych, umowy o wolnym handlu.

3. Wielkość wymiany handlowej pomiędzy Indiami i Wielką Brytanią w latach 1990–2006

W opisywanym okresie odnotowano rekordowe wzrosty w eksporcie z Indii do Wielkiej Brytanii. Mimo, że były one częściowo zaburzone przez kryzys finansowy z 1997–1998 r. czy sankcje nałożone na Indie po

¹⁶ Szerzej na temat reform indyjskiej gospodarki j, s. 20.

¹⁷ www.ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/india (30.05.2008 r.).

testach nuklearnych przeprowadzonych w maju 1998 r.¹⁸, to wartość całkowitego eksportu z 1990 do 2006 r. do Wielkiej Brytanii wzrosła z 1109 mln USD do 5325 mln USD tj. prawie pięciokrotnie (por. tabela 2). Wartość całego eksportu indyjskiego wzrosła ponad sześciokrotnie z 17813 mln USD do 118995 mln USD. Indie w 2006 r. były 23 partnerem Wielkiej Brytanii w rankingu największych państw eksportujących towary do Zjednoczonego Królestwa i miały 15 miejsce w rankingu największych państw eksportujących usługi¹⁹. Jednocześnie 2006 r. Wielka Brytania była na 4 miejscu w indyjskim rankingu kierunków eksportu (po Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Chinach – bez Hong Kongu). Największy import pochodził z Chin i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, a Wielka Brytania była na 7 miejscu.

Tabela 2. Wielkość eksportu i importu Indii w latach 1990–2006 w mln USD; rok kalendarzowy

Rok	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006
Eksport								
Wielka Brytania	1109	1881	2233	2413	2892	3415	4780	5325
Całkowity	17813	30538	42626	50496	61119	75385	97918	118995
Import								
Wielka Brytania	1664	1683	3053	2724	3120	3382	3815	5492
Całkowity	23991	34487	50336	58912	74070	99835	134690	184290

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Key indicators 2007: Inequality in Asia*, Asian Development Bank, Manila 2007, s. 234.

Indyjski import całkowity zwiększył się natomiast z 23991 mln USD w 1990 r. do 184290 mln USD w 2006 r. tzn. wzrósł ponad siedem razy. Import z Wielkiej Brytanii zwiększył się przeszło trzykrotnie – z 1664 mln USD w 1990 r. do 5492 mln USD w 2006 r. W tym też roku

¹⁸ *External economic situation in India – Recent trends and policy implications*, planning Commission, Working Paper No. 1/2000-PC, New Dehli 2000, s. 14-15.

¹⁹ *United Kingdom Balance of Payments. The Pink Book 2007*, The Office for National Statistics, Palgrave MacMillan, New York 2007, s. 133.

Indie zajęły 18 miejsce w rankingu największych partnerów, do których kierowany jest brytyjski eksport.

Większy wzrost indyjskiej wymiany handlowej notowany był m. in. ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej i Chińską Republiką Ludową. Przy czym wymiana z gospodarką chińską wzrosła wyjątkowo znacząco, ponieważ wartość eksportu Indii w 1990 r. wynosiła 18 mln USD i wzrosła w 1995 r. do 283 mln USD, by osiągnąć wartość 9518 mln USD w 2006 r., oznaczało to, że eksport wzrósł pięćsetkrotnie (bez Hongkongu). Podobnie działo się z importem, którego wartość z 31 mln USD w 1990 r. wzrosła do 811 mln USD w 1995 r. i do 16047 mln USD w 2006 r. (największy importer, bez uwzględnienia Hongkongu)²⁰.

4. Struktura towarowa eksportu z Indii do Wielkiej Brytanii w latach 1997–2007²¹

W przeszłości handel krajów rozwijających opierał się przede wszystkim na eksporcie surowców do krajów wysoko rozwiniętych w zamian za dobra przemysłowe, a próby rozwinięcia eksportu przemysłowego odnosiły się z reguły do sektorów surowco- i pracochłonnych²². Gdy przyjrzymy się strukturze towarowej eksportu indyjskiego do Wielkiej Brytanii w latach 1997 – 2007 wciąż zauważamy potwierdzenie powyższej reguły. Jednocześnie w okresie tym dostrzegamy, jak już wcześniej zostało wspomniane, że wartość większości eksportowanych grup towarów z wielokrotnością się (por. tabela 3), notujemy również pozytywne tendencje – wzrost eksportu towarów o wyższym stopniu przetworzenia.

²⁰ *Key indicators 2007: Inequality in Asia*, Asian Development Bank, Manila 2007, s. 234.

²¹ Rok budżetowy w Indiach trwa od kwietnia do końca marca, dlatego indyjskie dane statystyczne odnoszą się właśnie do takiego okresu.

²² E. Oziewicz, *Zmiany w modelu handlu wewnątrzregionalnego w Azji na przełomie wieków w Handel i finanse międzynarodowe w warunkach globalizacji*, red. J. Schroeder, B. Stępień, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2007, s. 113.

Tabela 3. Eksport towarów z Indii do Wielkiej Brytanii według HS Code w latach 1997 – 2007 (w milionach USD)

Kod sekcji, sekcje	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
I Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego	24,57	36,34	47,91	63,87	56,58	69,22	63,79	82,07	74,30	86,90
II Produkty pochodzenia roślinnego	218,23	182,29	194,45	220,51	160,33	170,22	179,40	224,94	230,55	242,64
III Tłuszcze i oleje	2,86	3,40	4,78	4,17	2,66	2,30	4,80	5,54	7,88	11,58
IV Przetwory spożywcze	53,69	35,95	47,18	36,03	28,37	37,48	44,85	53,78	59,29	74,90
V Produkty mineralne	2,56	6,94	5,92	7,64	9,59	36,28	59,37	205,02	880,72	902,02
VI Produkty przemysłu chemicznego	215,16	119,83	135,58	149,91	163,92	200,61	232,09	274,98	364,28	427,00
VII Tworzywa sztuczne i artykuły z nich	33,48	27,74	32,89	38,19	42,81	55,06	74,69	85,38	122,48	145,18
VIII Skóry i artykuły z nich	106,59	100,11	108,71	122,99	97,85	101,34	106,16	134,60	164,63	166,34
IX Drewno i artykuły z drewna	1,72	0,99	1,67	1,76	2,40	3,25	4,47	5,88	5,09	6,71
X Ścier drzewny, papier, tektura i artykuły z nich	10,27	10,29	11,68	15,52	15,84	21,74	33,48	37,84	65,25	125,04
XI Materiały i artykuły włókiennicze	730,41	639,78	684,41	753,52	741,00	830,98	920,18	1056,26	1371,51	1401,39
XII Obuwie, nakrycia głowy itp.	117,64	146,16	166,23	158,09	158,62	146,49	155,41	193,51	196,94	209,74
XIII Artykuły z kamienia, wyroby ceramiczne, szkło	13,44	14,74	21,09	29,43	29,24	38,67	45,13	42,51	50,18	64,96
XIV Perły, kamienie i metale szlachetne, artykuły z nich	121,63	147,96	137,28	148,86	173,96	209,52	225,88	232,15	246,38	293,09
XV Metale nieszlachetne i artykuły z nich	135,16	117,19	141,48	173,28	162,87	190,69	250,35	338,74	412,64	486,07
XVI Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny	133,78	111,44	136,94	184,61	134,81	181,56	261,66	366,26	482,17	570,22
XVII Sprzęt transportowy	50,77	53,86	47,08	67,43	54,37	56,89	196,63	183,96	155,77	180,96
XVIII Przyrządy i aparatura, optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	12,36	10,68	12,04	17,98	13,64	15,46	22,93	29,09	30,60	33,68
XIX Broń i amunicja	0,15	0,10	0,27	0,70	1,23	0,21	0,24	0,35	0,12	0,21
XX Artykuły przemysłowe różne	25,28	23,30	26,42	30,48	29,71	36,47	53,47	62,41	65,85	84,51
XXI Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	82,58	66,31	70,75	73,75	81,07	92,00	88,23	65,81	72,65	100,52
Ogółem:	2092,40	1855,40	2034,79	2298,71	2160,87	2496,41	3023,25	3681,09	5059,28	5613,63

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.commerce.nic.in.

W eksporcie towarów w analizowanym okresie dominowały materiały i artykuły włókiennicze (sekcja XI wg HS Code²³), które w latach 2006–2007 stanowiły 24,96 % wartości całego eksportu. Przy czym zaznaczyć należy, że w tym czasie wartość eksportu z działu: wełna; cienka lub gruba sierść zwierzęca; przędza i tkaniny z włosia końskiego oraz bawełna obniżyła się. Poziom wartości działu jedwab wzrósł umiarkowanie. Największy wzrost nastąpił natomiast dla działów dotyczących odzieży i dodatków odzieżowych, który z 398,41 mln USD w 1997–1998 r. wzrósł do 1125,41 mln USD w 2006–2007 r. Kolejno eksport zdominowany był przez produkty mineralne (16,07 % wartości eksportu, sekcja V, por. Wykres 1), a w szczególności były to towary z działów: sól; siarka; ziemie i kamienie, materiały gipsowe, wapno i cement oraz paliwa mineralne, oleje mineralne i produkty ich destylacji, substancje bitumiczne; woski mineralne; ich wartość wzrosła o 669,42 mln USD (z 155,15 mln w 1997–1998 r. do 824,57 mln USD w 2006–2007 r.).

Na trzecim miejscu pod względem wartości wyeksportowanych towarów w 2006–2007 r. znalazły się maszyny i urządzenia mechaniczne, sprzęt elektryczny; ich części; urządzenia do odtwarzania i rejestracji dźwięku; urządzenia telewizyjne do rejestracji i odtwarzania obrazu i dźwięku oraz ich części i wyposażenie dodatkowe do tych urządzeń. Jego wartość wzrosła od 1997–1998 do 2006–2007 o 326%, z 133,78 mln do 570,22 mln USD.

Charakterystycznym elementem w eksporcie zwierząt żywych; produktów pochodzenia zwierzęcego (sekcja I) była zdecydowana dominacja działu: ryby i inne bezkręgowce, gdyż stanowiły 88% tej sekcji. Sytuacja ta trwała przez cały analizowany okres czasowy, a nawet pogłębiła się (w 2006 – 2007 r. procent ten stanowił 96,5% całej sekcji). Pośród produktów przemysłu chemicznego i przemysłów pokrewnych, którego wartość podwoiła się w analizowanym okresie do 427 mln USD w 2006–2007 r., znamieny jest znaczny wzrost produktów farmaceutycznych tj. z 32,68 mln USD w 1997–1998 do 135,42 mln USD (warto wspomnieć tu o dynamicznej aktywności GlaxoSmithKline).

W ramach poszczególnych sekcji odnotować należy wzrost eksportu produktów o wyższym stopniu przetworzenia i spadek o niższym

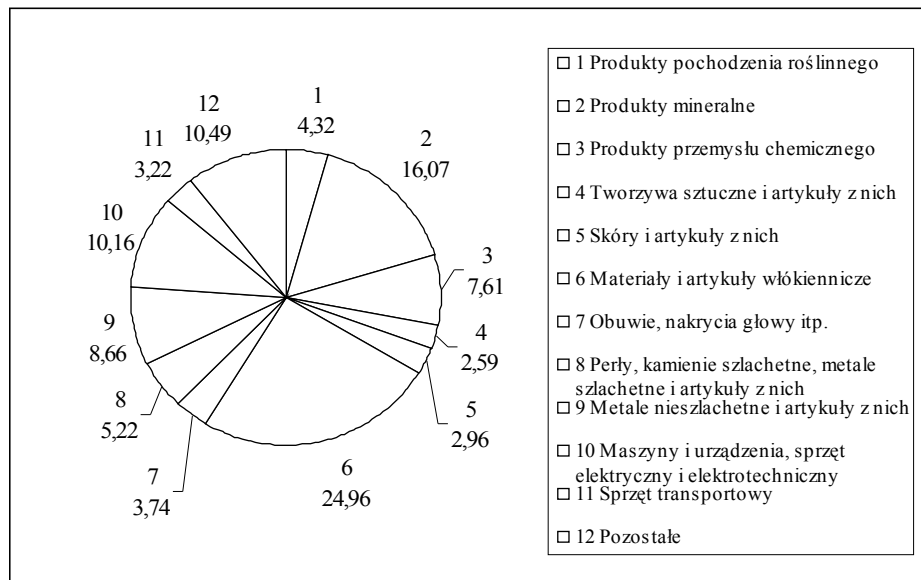
²³ System Zharmonizowany (ang. Harmonised System) to klasyfikacja towarów lub grup towarów wprowadzona w życie Międzynarodową Konwencją w sprawie Zharmonizowanego Systemu Oznaczania i Kodowania towarów w 1983 r. Szerzej na ten temat por. Rozporządzenie Rady Ministrów z 20 grudnia 2000 r. w sprawie Polskiej Scalonej Nomenklatury Handlu Zagranicznego. (DzU z dnia 29 grudnia 2000 r.).

stopniu przetworzenia (było tak z wcześniej opisaną sekcją dotyczącą materiałów i artykułów włókienniczych). Tak samo działo się w przypadku towarów z sekcji VIII – Skóry i artykuły z nich, gdzie wartość towarów z działu skóry i skórki surowe (z wyjątkiem skór futerkowych) oraz skóra wyprawiona spadła do 2,75 mln USD tj. o 73% od początku do końca analizowanego okresu czasowego. Jednocześnie też zanotowano wzrost eksportu z działu artykuły ze skóry; wyroby siodlarskie i rymarskie; artykuły podróżne, torby ręczne i podobne (w 1997–1998 r. wartość wynosiła 96,42 mln USD, a w 2006–2007 r. było to już 163,56 mln USD). Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku sekcji X tj. ściery drzewny, papier, tektura i artykuły z nich. Jakkolwiek w tym przypadku dostrzegamy tu jedynie znaczny wzrost towarów z działu książki, gazet, obrazki i inne wyroby przemysłu poligraficznego; manuskrypty, maszynopisy i plany oraz niewielki wzrost wartości towarów działu papier i tektura; artykuły z masy papierniczej, papieru lub tektury. Ogólnie zjawisko to należy oceniać jako poprawę struktury towarowej eksportu Indii.

W strukturze eksportowanych towarów, poza wyżej wspomnianymi, mało jest towarów z wyraźnymi spadkami wartości dla całego badanego okresu. Wyjątek stanowią jeszcze towary z działu tytoń i przetworzone namiastki tytoniu, gdzie zanotowano zmniejszenie wartości eksportu z 37,80 mln USD w 1997–1998 r. do 16,27 mln USD w 2006–2007 r.

Duży wzrost wartości towarów z sekcji XV tj. metale nieszlachetne i artykuły z nich, bo aż o 260% (od początku do końca opisywanych lat), powodowany był w głównej mierze wzrostem eksportu towarów z działu żeliwo i stal. Stanowiły one 62% całej wartości sekcji XV w 2006–2007 r., czyli 301,32 mln USD z 486,07 mln USD. Znaczny rozwój nastąpił także w sekcji sprzęt transportowy, który wzrósł z 50,77 milionów USD w 1997–1998 r. do 180,96 mln USD w 2006–2007 r., przy czym wzrost ten w największej części dotyczył pojazdów nieszynowych oraz ich części i akcesoriów. Największy skok wartości zanotowany był z roku 2002–2003 do roku 2003 – 2004, kiedy to wartość wzrosła z 56,89 mln do 196,63 mln USD, z czego wzrost pojazdów nieszynowych oraz ich części i akcesoriów zmienił się z 40,58 mln do 169,83 mln USD.

Wykres 1. Struktura najważniejszych indyjskich towarów eksportowych do Wielkiej Brytanii w 2006–2007 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.commerce.nic.in (30.05.2008 r.).

5. Struktura towarowa indyjskiego importu z Wielkiej Brytanii w latach 1997–2007

Struktura towarowa importu z Wielkiej Brytanii do Indii w analizowanym okresie, w porównaniu do indyjskiego eksportu do Zjednoczonego Królestwa, charakteryzowała się mniejszą dynamiką wzrostu. Dominowały towary o wyższym stopniu przetworzenia, chociaż zaskakujący był wysoki udział importu towarów z sekcji XIV tj. perły, kamienie szlachetne, metale szlachetne i artykuły z nich, które w 2006–2007 r. stanowiły 39,72% całego importu. Wartość tego importu wzrosła z 1008,65 mln USD w 1997–1998 r. do 1656,62 mln USD w 2006–2007 r. Jedyny dział tej sekcji zawiera towary: perły naturalne lub hodowane; kamienie szlachetne lub półszlachetne; metale szlachetne, platery, sztuczna biżuteria; monety.

Następną sekcją o największej wartości były maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny. Stanowiły one 23,04% całej wartości importu do Indii w 2006–2007 r. Wartość tego importu od początku do końca badanego okresu czasowego wzrosła o 109,01% z 459,80 milionów USD do 961,02 milionów USD. Zaobserwować należy podwojenie obu działów tej sekcji tj. działu 84 – reaktory jądrowe; ko-

ty; maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części oraz 85 – maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części; rejestratory odtwarzacze dźwięku, rejestratory i odtwarzacze obrazu i dźwięku telewizyjnego oraz części i akcesoria.

Trzecią dominującą sekcją w towarach importowanych do Indii były metale nieszlachetne i artykuły z nich. Obejmowały one 11,38% całego importu w 2006–2007 r. W skład tej sekcji wchodziło m. in. żeliwo i stal (39%), artykuły z żeliwa i stali (10%), miedź i artykuły z miedzi (19%) oraz aluminium i artykuły z aluminium (19%). Wzrost wartości tej sekcji nastąpił również w największym stopniu w wyżej wymienionych działach, chociaż największy wzrost wartości zanotowany był dla działu 76 – aluminium i artykuły z aluminium, w latach 1997–1998 stanowił

Tabela 4. Import towarów z Wielkiej Brytanii do Indii według HS Code w latach 1997–2007 (w milionach USD)

Kod sekcji, sekcje	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
I Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego	0,06	0,08	1,80	0,22	0,27	1,66	2,93	1,36	2,41	1,53
II Produkty pochodzenia roślinnego	2,61	1,07	1,23	0,87	0,79	2,94	2,11	2,21	3,22	1,82
III Tłuszcze i oleje	0,35	2,08	4,51	0,94	5,30	0,60	0,80	0,76	0,69	0,64
IV Przetwory spożywcze	7,95	12,91	10,28	9,06	9,39	10,31	17,13	26,26	35,30	48,31
V Produkty mineralne	56,48	16,17	28,80	6,75	7,83	10,33	10,28	9,99	15,53	63,68
VI Produkty przemysłu chemicznego	219,10	157,34	164,16	150,44	153,29	141,13	194,29	181,53	249,24	269,41
VII Tworzywa sztuczne i artykuły z nich	65,92	42,04	45,92	42,96	44,32	51,66	70,68	84,73	99,56	105,17
VIII Skóry i artykuły z nich	15,34	14,05	17,04	12,64	10,48	9,22	11,00	11,37	10,12	10,82
IX Drewno i artykuły z drewna	2,57	2,11	2,09	1,94	2,14	2,89	3,39	4,00	3,50	12,09
X Ścier drzewny, papier, tektura i artykuły z nich	104,01	116,48	59,70	47,71	40,52	51,50	100,10	102,45	167,96	159,28
XI Materiały i artykuły włókiennicze	22,65	22,89	16,72	20,95	15,52	36,39	29,34	35,03	40,02	35,58
XII Obuwie, nakrycia głowy itp.	0,79	0,83	1,36	0,96	0,84	0,70	0,78	0,99	2,85	4,04
XIII Artykuły z kamienia, wyroby ceramiczne, szkło	16,98	13,48	13,47	11,94	11,46	10,89	11,79	15,04	16,87	14,94
XIV Perły, kamienie i metale szlachetne, artykuły z nich	1008,65	1456,52	1647,99	2204,01	1479,47	1566,67	1709,64	1904,62	1676,85	1656,62
XV Metale nieszlachetne i artykuły z nich	221,19	141,44	185,10	186,32	256,06	204,20	245,90	338,56	558,57	474,73

Kod sekcji, sekcje	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
XVI Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny	459,80	376,10	329,38	318,91	355,33	478,30	520,09	611,68	749,01	961,02
XVII Sprzęt transportowy	54,77	25,69	52,32	42,74	63,52	88,03	177,18	103,42	94,67	144,88
XVIII Przyrządy i aparatura, optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	71,87	88,89	63,76	61,58	71,08	78,82	77,36	103,41	142,77	154,55
XIX Broń i amunicja	0,10	0,16	0,03	0,02	0,02	0,09	0,09	0,01	0,17	0,23
XX Artykuły przemysłowe różne	4,62	3,29	4,14	5,09	5,14	6,29	7,18	6,70	9,79	15,43
XXI Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	107,55	127,73	52,79	41,88	30,42	24,46	42,25	22,04	51,18	36,46
Ogółem:	2443,29	2621,37	2702,57	3167,92	2563,20	2777,01	3234,33	3566,20	3930,30	4171,21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.commerce.nic.in.

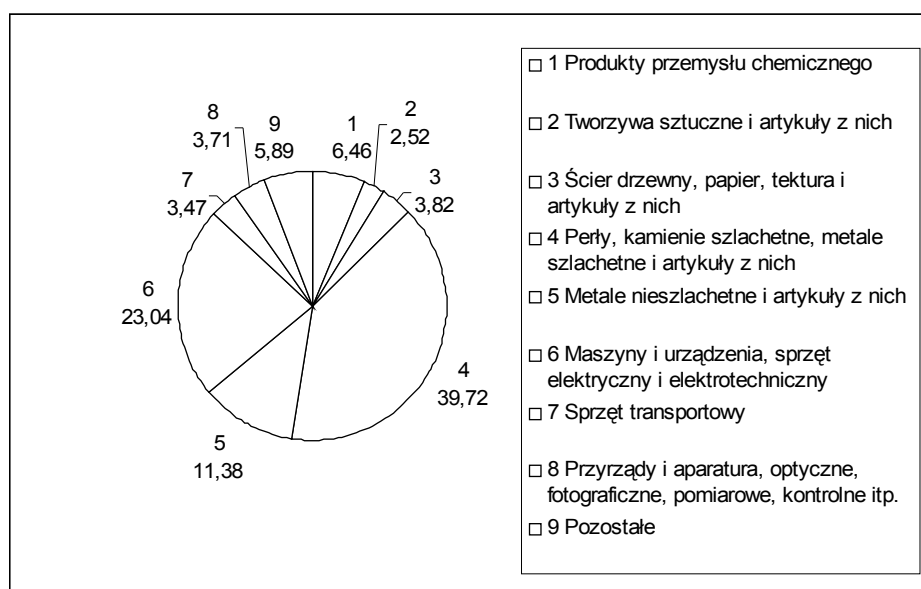
6% importu, a w 2006–2007 r. już 19% tej sekcji. Cała wartość importu metali nieszlachetnych i artykułów z nich wzrosła z 221,19 mln USD w 1996–1997 r. do 474,73 mln USD w 2006–2007 r. tj. o 109,01%.

Wymienione powyżej 3 sekcje łącznie stanowiły 74,14% całego importu w 2006–2007 r. (por. wykres 2). Resztę tworzyły produkty przemysłu chemicznego i przemysłów pokrewnych (6,46%), tworzywa sztuczne i artykuły z nich (2,52%), ścier drzewny, papier, tektura i artykuły z nich (3,82%), sprzęt transportowy (3,47%), przyrządy i aparatura, optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne (3,71%) oraz towary pozostałe (5,89%).

Dla produktów przemysłu chemicznego (sekcja VI) w badanym okresie czasowym zanotowano umiarkowany wzrost o 22,96%, z 219,10 milionów do 269,41 milionów USD. Sekcję tę w największej mierze obejmowały chemikalia organiczne. Jednocześnie zauważyć należy w tej sekcji spadek wartości importowanych nawozów, z 37,59 milionów USD w 1997–1998 r. do 18,31 milionów USD w 2006–2007 r. (na początku analizowanego okresu ich udział w sekcji wynosił 17%, a na koniec 7%). Wzrost importu tworzyw sztucznych i artykułów z nich z kolei wzrósł o 59,54% od 1997 do 2007 r., z kwoty 65,92 mln USD do kwoty 105,17 mln USD. Wzrost działów tej sekcji był równomierny. Nie było tak w przypadku sekcji – ścier drzewny, papier, tektura i artykuły z nich, ponieważ mimo wzrostu całej wartości tych towarów z 104,01 milionów na początku badanego zakresu czasowego do 159,28 milionów na koniec, to zaobserwować należy, wśród towarów – papier i tektura; artykuły z masy

papierniczej, papieru lub tektury oraz książki, gazety, obrazki i inne wyroby przemysłu poligraficznego; manuskrypty, maszynopisy i plany znaczny spadek wartości tego importu w roku 1999–2000. Spadek ten pogłębiał się przez następne 2 lata w przypadku papieru i tektury, obrazków i innych wyrobów przemysłu poligraficznego, wartość tych towarów w 1997–1998 wynosiła 64,33 mln USD, w 2001–2002 tylko 9,23 mln USD, a w 2006–2007 r. wartość wzrosła do 57,74 mln USD. Z drugiej strony w sekcji tej nastąpił znaczny i równomierny wzrost importu działu 47 tj. ścier z drewna; makulatura i odpady papieru. Z początkowej wartości 3,79 mln USD do 40,02 mln USD.

Wykres 2. Struktura najważniejszych brytyjskich towarów importowanych do Indii w 2006–2007 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.commerce.nic.in (30.05.2008 r.).

Import sprzętu transportowego z Wielkiej Brytanii do Indii w analizowanych latach znacznie wzrósł w odniesieniu do całego importu, bo aż o 164,52% (z 54,77 mln USD do 144,88 mln USD). Gdy przyjrzeć się bliżej strukturze tej sekcji, to okazuje się, że wzrost ten nastąpił ze względu na zwiększenie importu towarów z działu statki powietrzne,

statki kosmiczne i ich części (z 10,06 mln do 75,40 mln USD) oraz towarów z działu statki, łodzie oraz konstrukcje pływające (z 0,75 mln do 48,10 mln USD). Wartość towarów z działu pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria spadła z 42,33 mln USD w 1997–1998 r. do 19,69 mln USD w 2006–2007 r. Import z działu 86 – lokomotywy pojazdów szynowych, tabor szynowy i jego części (...) w badanym czasie utrzymał tę samą wartość. Tendencje spadkową w omawianej strukturze towarowej zauważyć również należy dla sekcji XXI tj. dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki. Z 1997–1998 r. do 2006–2007 r. wartość spadła o 66,10%, z 107,55 mln do 36,46 mln USD.

Podsumowanie

Międzynarodowa współpraca gospodarcza, a w szczególności wymiana handlowa jest nierozłącznym elementem procesu globalizacji. Wzrasta dwustronne zainteresowanie krajów rozwijających się oraz krajów rozwiniętych²⁴. Przykładem są Indie i Wielka Brytania i ich współpraca gospodarcza od lat 90 zeszłego stulecia.

W przedstawionej w niniejszym artykule strukturze towarowej wymiany handlowej Indii z Wielką Brytanią w latach 1997–2007 odnotowano zjawiska typowe dla krajów rozwijających się. Widoczna jest tendencja do eksportu towarów o niższym stopniu przetworzenia z kraju rozwijającego się tj. Indii, do kraju wysoko rozwiniętego – Wielkiej Brytanii i odwrotnie importu do Indii towarów o wyższym stopniu przetworzenia. Przy czym w badanym okresie czasowym odnotowano, że w indyjskim eksporcie udział towarów o niższym stopniu przetworzenia spadał i rósł udział towarów o wyższym stopniu przetworzenia. Tendencja ta odzwierciedla zmiany w gospodarce indyjskiej, gdzie maleje rola rolnictwa, dynamicznie rozwija się produkcja przemysłowa oraz rośnie znaczenie sektora usług. Chociaż należy zaznaczyć, iż nadal dominującymi towarami eksportowanymi z Indii w badanych latach były materiały i artykuły włókiennicze oraz produkty mineralne i kolejno maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny. Głównymi importowanymi towarami z Wielkiej Brytanii do Indii były w analizowanym okresie per-

²⁴ *Trade and the Global Economy: The role of international trade in productivity, economic reform and growth*, HM Treasury, HMSO, Department of Trade and Industry, London 2004, s. 6.

ły, kamienie szlachetne i artykuły z nich, maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny (w 2006–2007 r. stanowiły 62,76% całej wartości importu). W latach 1997–2007 wystąpił znaczny wzrost wartości zarówno towarów eksportowanych, jak i importowanych. W większym stopniu wzrost ten jednakże dotyczył indyjskiego eksportu.

Współcześnie notuje się wzrost roli gospodarki indyjskiej w gospodarce światowej, szczególnie wzrasta jej udział w światowym handlu (wraz z gospodarką chińską do roku 2016 wspólnie będą odpowiadać za 40% całego światowego handlu²⁵). W rezultacie istotnie rośnie też znaczenie wymiany handlowej pomiędzy Wielką Brytanią i Indiami, a struktura towarowa tej wymiany, kierunki i rozmiar zmieniają się.

The structure of trade in goods between India and the United Kingdom in the years 1997–2007

Summary

Nowadays the most important international economic cooperation is international trade. In general, there is a visible correlation between international trade and economic development. Moreover, it has been observed that a group of developing countries maintained sustained economic growth over recent years and these economies improved their trade relationship, especially when trading with countries with advanced economies. A good example of this is India and the United Kingdom. This paper has been written to present the structure of trade in goods between these countries in the years between 1997–2007.

This article outlines key information regarding India and the UK, such as the population, GDP, the growth rate, and then briefly explain the origin and evolution of their economic relationship. Since independence, India has had limited bilateral trade turnover, mainly due to the policy of national self-reliance or more generally by the policy regimes often termed as an Indian version of Socialism. Indian government reforms started in 1991, aimed at transforming the economy into a more open, market-oriented economy. During that time, the programme of neoliberal reforms was observed in the UK, the result of which accelerated cooperation between these two countries.

The value of Indian import and export has grown significantly from the beginning of the 1990s. This growth is clearly apparent when examining trade with the UK, where Indian export increased by 380% in the years from 1990 to 2006. Similarly, imports increased by 230% from 1990 to 2006. The UK was the fourth largest export market for India in 2006.

The main sections of exported goods from India to the UK in 2006–2007 were, according to HS Code, textiles and textile articles, followed by mineral products and

²⁵ T. Khanna, *Chiny plus Indie. Potęga połączonych żywiołów*, Harvard Business Review Polska, kwiecień 2008, s. 73.

machinery and mechanical appliances, electrical and electrotechnical equipment These sections comprise some 51,19% of the total exports to the UK. The most important chapters were articles of apparel and clothing accessories. In the structure of exported goods it is noticeable that almost all commodities raised their value when comparing from 1996–1997 to 2006–2007. Most interesting is the fact that in the described period of time, the share of more processed commodities increased their share of value in the total export.

Similarly, the total value of imports from the UK to India has grown from 1996–1997 to 2006–2007, but to a smaller extent in comparison to Indian exports. The biggest sections of imported goods (according to HS Code) to India in 2006–2007 were pearls, precious stones, metals and articles thereof (39,72%); then machinery and mechanical appliances, electrical and electrotechnical equipment (23,04%) and transport equipment (11,38%).

The structure of trade in goods between India and the UK generally is typical for trade relationship among developing countries and advanced economies. India exports less processed commodities and they import more processed commodities. Nevertheless, there are symptoms of changes for this tendency.

Bibliografia

Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006.

Ciborowski R., *Innowacje techniczne a system gospodarczy Wielkiej Brytanii*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 1999.

Ciborowski R., *Wpływ zmian w polityce ekonomicznej i globalizacji na postęp techniczny i konkurencyjność gospodarki Wielkiej Brytanii*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2004.

Deszczyński P., *Kraje rozwijające się w koncepcjach ekonomicznych SPD. Doktryna i praktyka*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2001.

Dobraczyński M., *Ekonomiczne mocarstwa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003.

External economic situation in India – Recent trends and policy implications, planning Commission, Working Paper No. 1/2000-PC, New Dehli 2000.

Key indicators 2007: Inequality in Asia, Asian Development Bank, Manila 2007.

Khanna T., *Chiny plus Indie. Potęga połączonych żywiołów*, Harvard Business Review Polska, kwiecień 2008.

Kopiński D., *Stosunki handlowe Unii Europejskiej z Indiami*, w: *Wymiana handlowa UE z wybranymi regionami świata*, red. J. Rymarczyk, M. Wróblewski, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2004.

Miklaszewski S., *Zagraniczna polityka handlowa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, Tarnów 2005.

Oziewicz E., *Zmiany w modelu handlu wewnątrzregionalnego w Azji na przełomie wieków w Handel i finanse międzynarodowe w warunkach globalizacji*, red. J. Schroeder, B. Stępień, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2007.

Prasad E., Rogoff K., Wei S., Kose M. A., *Effects of financial globalization on developing countries: some empirical evidence*, w: *India's and China's recent experience with reform and growth*, red. W. Tseng, D. Cowen, International Monetary Fund, Palgrave MacMillan, New York 2007.

Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2006, red. H. Dmochowska, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2007.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2007, red. H. Dmochowska, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2007.

The European Union Encyclopedia and Directory 2007, red. P. Kelly, Polestar Whetons, Exeter 2006.

Trade and the Global Economy: The role of international trade in productivity, economic reform and growth, HM Treasury, HMSO, Department of Trade and Industry, London 2004.

United Kingdom Balance of Payments. The Pink Book 2007, The Office for National Statistics, Palgrave MacMillan, New York 2007.

Virmani A., *The dynamics of competition: phasing of domestic and external liberalisation in India*, Planning Commission, Working Paper No. 4/2006-PC, New Dehli 2006.

<http://www.commerce.nic.in>

<http://www.ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/india>

<http://www.imf.org>

<http://www.planningcommission.nic.in>

<http://www.statistics.gov.uk>